

A kiállítás megtekinthető
2003. szeptember 29-től
november 30-ig
a Budapesti Történeti Múzeum
Gótikus termében

1014 Budapest
Szent György tér 2.
Budavári Palota E épület

“A középkori
kályhaművesség
emlékei
Zágrábból”

A Zágrábi Városi Múzeumot (Muzej Grada Zagreba) 1907-ben alapították, hogy a horvát főváros történetének tárgyi hagyatékát gondozza. 1992-ben a múzeum épületén végzett helyreállítási és konzerváló munkálatokat megelőző feltárások során a régészek őskori település maradványaira bukkantak. A napvilágra került leletanyag tanúsága szerint Zágráb történeti központjában - azon a Grič-hegyen, amelyen a középkori Gradec városa felépült - a korai vaskorban, vagyis a Kr. e. VIII-VI évszázadban létesült első települést a hallstatti kultúra népe lakta.

A feltárás eredményeit követően a Gradecen (Felsőváros) és a Kaptolon (a püspöki-káptalani városrész) - Zágráb középkorban is lakott negyedeiben - több helyen indult régészeti kutatás. 1998-ban a Kaptol Centar Kereskedelmi Központ építési munkálatait megelőző ásatások során Nova Ves területén cserépkályha készítő műhely maradványai kerültek napvilágra. A feltárási hely a Kaptol szomszédságában lévő régi városnegyedben található, amely egykoron az 1094-ben alapított püspökség tulajdona volt. Zágráb püspöke ezen a helyen alapította meg 1344-ben a Nova Vesnek (Nova Villa = Újfalu) nevezett települést. A Željko Kovačić műépítész tervezésében és kivitelezésében létrejött kiállításon azok a kályhacsempék kerülnek bemutatásra, amelyek a zágrábi Nova Vesben a 14-15. század fordulójától a 16. század elejéig működő kályhás műhely létezését tanúsítják. A csempélelet jelentősége abban rejlik, hogy ezúttal elsősorban gyártási feleslegről, műhelyhulladékról van szó, olyan darabokról, amelyeket a kályhás mester annakidején, mint sikertelen példányt,

kiselejtezett. Ezt látszik igazolni a lelőköri körülmény, valamint az a számos, a csempéken érzervehető torzulás is, amely kizárólag a gyártás során keletkezhetett. A műhely minden bizonnyal a zágrábi püspök tulajdona volt, s a püspöki udvarhoz tartozó, a városban és környékén emelt paloták számára készített kályhákat. Ezek a kályhák olyan fűtőberendezések mintájára készültek, amelyek a Horvátországtól északra elterülő vidékeken voltak használatban, s rokoníthatók azokkal a kályhákkal, amelyek abban a korban - mint például a lovagalakos kályhák is - az előkelő társadalmi réteg otthonait díszítették.

Az itteni lovagalakos kályha minden bizonnyal a híres budai kályha nyomán készülhetett, s feltehetőleg annak a Thuz Osvát zágrábi püspöknek (1466-1499) a megbízásából, aki a 15. század második felében a térség egyik legjelentősebb személyisége volt. Thuz 1490-92. között a királyi kincstartói tisztet is betöltötte, s saját háza volt Budán, a mai Úri utca déli környékén. (Emellett a zágrábi püspökség is rendelkezett külön házbirtokkal a város északi részén, a Szombathelyen!)

A feltárt kályhacsempék kályharekonstrukciókba rakva kerülnek bemutatásra, azért, hogy a kiállítás látogatói számára is egyértelművé váljon a csempe eredeti elhelyezése és rendeltetése. A kor hangulatának minél hűbb ábrázolása érdekében kiállításra kerül Zágráb városának legrégebbi, 1499-től ismeretes címere, valamint egy kárpit másolata is, amely 1500 körül a esáktornyai (Čakovec) kastély belső terét ékesítette.

BORIS MAŠIĆ

*régész muzeológus,
a kiállítás és a katalógus
szakmai koncepciójának tervezője*

F.k.: Dr. Bodó Sándor, a BTM főigazgatója